

GYŰJTŐ: GELENCSEI SÁNDOR

GYŰJTÉS IDEJE: 1969.

TART.: A SZERENCSE ÉS A BABONAI KAPOSMENTÉN

3 lap

FÖLDRAZI MUTATÓ: KAPOSMENTE

SKEMUTATÓ: XXI . H.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁROMÁS

ÁTVEZETVE AZ EGYS. LTK. 1231-es TÉTELE ALÓL

Hiedelem
Néprajz

A szerencse és a babonái Kaposmentén.

A szerencse is azok a néprajzi adatok közé tartozik, amely régtől fogva napjainkig elnyultak, mert szerencsevárók mindig voltak és továbbra is lesznek.

A szerencsevárók és a csodavárók egy csoportba tartoznak némileg azért is, mert az emberiség szerencsés óhajtana lenni, még a csoda alapján is és erre sokféle műveletet végeztek.

Ezen a téren napjainkban is dominál a babona és a hisztéria ennek a sikeréért és ennek az akadályának az elhárításaért, amely alatt értsük a szerencsétlenséget. Ezen két adat az élet minden zugába behatol. Az álomlátás, éjszaka, az időjárás, étkezés, napi munkák, az egészség, betegség, adás-vétel, a találkozás, állattartás, tüzeset, villámcsapás, vendéglátás, stb.

Sokféle eszköze is van, sőt még talizmánjai is vannak.

A lyukashid, ha valami tárgy beleesik a lyukon át, az utcai árkon átívelő hidról, sokféle babona és hiedelem volt a köztudatban. Ez védő támpont volt a házhoz bevezetve is, és a kisérteties lidércekhez is innét indult ki a babonás művelet.

A kéményseprő is szerencsét jelent, ha a házhoz jön, vagy ha az uton találkozunk vele. A kéményseprő is újabb szerencsét hozó akció, mert hiszen a szabadságharc táján még tulnyomó részben olyan füstökonyhák voltak, hogy a konyhaajtón jött ki a füst és a füstökonyhában fűtötték a szobai cserép banyakályhákat, tehát itt a kéményseprőnek ilyen házaknál nem akadt dolga. Az uradalmi cselédházak hidegkonyhák voltak ellátva, szabadkéménnyel.

A falum is csak a századfordulón tértek rá a boltozatos szabadkéményre. Tehát a kéményseprés falum nem tekint vissza távoli multra.

A keresetlen hét-lyukkal talált lópatkó is régmultra visszatekintő, szerencsét hozó tárgy, és ennek a használata sokszor összefüggött a lyukashiddal. Pl. ha valahova indult akkor a patkót itt huzigálták az emberekhez. Ha állat felhajtást indítottak az országos vásárra, akkor a lyukashid előtt rajta vagy kívül megállottak és háromszor meghuzigálták a patkóval az eladó állatot.

Ha állatvételre indultak a vásárra, akkor a patkóval meghuzigálták a jobbtényerüket háromszor. Meg kell jegyezni, hogy a legendában is szerepelt a patkó. Amikor Krisztus Urunk a földön járt és Szent Péterrel mentek az uton és találtak egy hétlyuku patkót, Jézus mondta Péternek, hogy vegye fel, Péter mondta, hogy nem veszi fel, mert ezért nem érdemes lehajolni. Jézus szó nélkül lehajolt felvette és a legközelebbi városban eladta három krajcárért, és az üzletben ezért vett egy liter cseresznyét, Péter igen bánta, hogy nem hajolt le a patkóért mert Jézus nem adott belőle semmit, hanem vitte magával és elől ment Péter előtt és egy-egy szemet leejtett mindig menetközben, Péter möhön felkapkodta a leejtett cseresznyét. Amikor már mind elfogyott, Jézus visszafordult Péterhez és mondta: No látod Péter resteltél lehajolni a patkóért, azt mondtad, hogy nem érdemes, és most hányszor kellett lehajolnod a patkó árán vett cseresznyéért. Aki a krajcárt nem becsüli az a forintot nem érdemli. Tehát a patkó is régi szerencsetárgy.

Nekem birtokomban van két darab hétlyuku patkó és ez régi parasztszaladoknál szerepelt babonás eszköz, amely nemzedékről nemzedékre öröklődött hagyomány tárgy és ezt a jószág-elléskor is használták sertés, ló és marha félélmél, Luca napján a baromfiólba is tették.

Legenda

2pt

Ujévkor is az erszény alá helyezték Sokan a bejárat elé is helyeztek lerögzítve patkót. Az ujévi levelezőlapokra nyomtak patkót, kéményseprőt, malacot, piros pettyes gombát, négylevelű lóheret és ezek mind a szerencse szimbólumaként lettek a képes ujévi üdvözlőlapokra nyomtatva. Régtől napjainkig megvásárolja a nép és postára adja.

A Szent Antal imalánc levelek is a valláson keresztül szerencsétváró eszközök. Ezek a nevezett zártlevelek már az 1914-es háború előtt is forgalomban voltak és napjainkig járják a postát. Gyűjteményemben három darab van, kettő a saját címemre, egy a feleségem nevére. Az első 1950-ben bélyeggel lenyomott zártlevél és a tartalmában annyi imamondat szerepel, hogy: Óh édes Pádusi Szent Antal könyörögj értünk, tovább közli, hogy ennek a végnélküli imaláncnak be kell járni a világot és nem szabad megszakítani, mert aki megszakítja azt nagy szerencsétlenség éri, és aki megkapja az 13 helyre küldje tovább, mert ezt egy amerikai páter indította el. Közli, hogy itt-ott egy asszonyt nagy szerencse ért, a másik sokat nyert a sorsjegyen. A második levél 1959-ben kelt, Kaposváron lett feladva a főpostán, a harmadik levél a vonat mozgópostáján bélyegezve, ez a levél már annyit fejlődött, hogy gépirással verték le a tartalmát és címét. Egy esetben sem viszonztam a lánc küldését és így itt meg is szakadt a lánc.

A keresetlen négylevelű lóher is szerencsét hozó tárgy, zsebnóteszben vagy imakönyvben sokaknál látniilyent. Ezt keresni nem kell, hanem menetközben észrevenni és felvenni éppen úgy mint a hétlyuku lópatkót, hát ezt még csak lehet véletlenül találni, de lóher ritkán lehet keresetlenül találni. A patkóra vonatkozva közlöm, hogy lábbeli patkó csizma, bakancs vagy egyéb ilyen szerencse részére nem jó, és az ilyent nem is veszik fel a találók.

A piros pettyes gomba is szerencse szimbóluma.

A fekete macska is szerencse, és az új istállóba vagy sertésólba elsőnek bedobják, hogy ott szerencse és haszon származzon a további életben. Az új házba is bevitték.

A fehér disznó vagy malac is szerencse az álomlátásban éppen úgy mint az életben, pl. ha valaki fontos ügyben megy az úton és lát vagy találkozik fehér disznóval, ez biztosan szerencsét jelent. A fehér disznósértével szerencse babonát is végeztek.

A baromfimellhus keresztcsontja is szerencse műveletre lett felhasználva. Evés közben ha valaki tányérjába került, akkor fogta az egyik szarát és tartotta a másikhoz, hogy fogjamag és gondoljon valamit és huzni kétfelé amíg kettétörik, és akinek a nagyobb rész törik le annak a gondolata valósul meg természetesen mindenki a szerencsére gondol. Ennek a rendeltetése arra irányul, hogy egyenlő arányban kettéhasadjon és akkor mindenkinek a gondolata és a kívánsága teljesül, azonban ez igen ritka eset, inkább az egyik szára törik le és így a szerencse csak az egyiket éri, azonban még azt nem is hallottam, hogy ennek folytán szerencse ért volna valakit.

A fehér kutya, ha valaki találkozik vele, ez is éppen úgy, mint a disznó, az út menetirány jobbra, ha a fekete kutya vécézik fehéret, aki találkozik az úton ilyennel azt szerencse éri, és az úton cigány vagy koldus férfival találkozik, az is szerencsét jelent. Az ilyen úton járáshoz sokféle szerencse fűződik, ha találkozik az utas ilyennel.

Ha régen valaki az országos vásárra ment és az úton találkozott a felsoroltakkal, annak az állat eladásban vagy vételben szerencséje lesz.

Azonban ennek az ellenkezője is másképpen van beállítva. Ha az úton pappal, koldusasszonnyal találkozni, vagy cigányasszonnyal, vagy

egyéb nőszeméllyel, ez mind rosszat és szerencsétlenséget jelent. Az uton járó utas, ha előtte kutya, macska, nyul vagy disznó keresztül szalad, akkor ez is rosszat balszerencsét jelent.

Az építkezés utáni új házba a cigányt behívták abból a célból, hogy ott szerencse legyen, az új lakásban. A koldust is behívták, ha arra járkált és ezt úgy állították be, hogy árnyékot vessen, tehát napos időben legyen ott, hogy árnyékja legyen az új házban és ott maradjon a szerencse.

A kártyavetést is sokan alkalmazták régen, hogy a szerencsét ezzel is megjósolják és ezt régen a század elején magányos nők, hibás lányok, özvegy-asszonyok, cigányasszonyok és férfiak ritkább esetben, és ezt pénzért végezték. Akitől több honoráriumot vártak, annak a legtöbb szerencsét jósolták. A kártyavetést többféleképpen végezték, kivették és egymásra is rakosgatták, kirakták szétterítve is, és sok jót, rosszat és csunyát is mondtak a kártyát vettetőnek. Sok esetben sirtak azok a nők akiknek rosszat mondtak, vagy szerelmi csalódást és hűtlenséget. Ma már nincs ilyen kártya és ilyen kártyavető műveletet nem is végez senki, mert a két háború közt teljesen eltűnt a porondról. Ugyanugy a lutri kockajáték, amely a szerencse érdekében jött létre.

A páréves kisgyermeket is szokták a cigánnyal ijesztetni azért, hogy a kisgyermeket leányt is mindig a szerencse ostromolja és környékezze.

A számokban is voltak szerencse-számok: 3,- 7,- 21,- 38.

A szerencsétlen számok: 8,- 18,- 37,- 51. számok. Ezekhez a számokhoz olyan óvatosan, figyelmesen alkalmazkodott a parasztság, pusztai nép, hogy betartotta még akkor is ha ebből tudvalevően hátránya és kára származott.

Az álomlátásban is sokat adtak a szerencsét jelentő álmokra. Ha valaki pl. álmában disznót, cigányt, koldusférfit, fehérvirágot, ez örömet is jelent, vagy szerencsét,- tehát: levél jön vagy üzenet, kisgyermek: pletyka, csibék: árvaság, ló, lófogát: békétlenség. Jézus, Mária, feszület, káposzta: halál. Tehát az álomlátásban is jelentkezik a néphit szerint szerencse.

A feldolgozás saját jegyzeteim szerint.

Nagyberki, 1969 január 27.

Gelencsér Sándor
MÁV.nyugdíjas